

הקריאה אל האדם

גבריאל (גבי) רייס
שליח לשעבר בקייפטאון (תשס"ב)
כיום מורה דרך ומדריך טיולים

בפרשת ויקרא השנה נתחיל את ספר הקורבנות, נקרא את המפטיר של "זכור את אשר עשה לך עמלק" ונתכונן לחג הפורים. במאמר זה ננסה לבחון האם ישנו קשר בין שלושת הדברים הללו.

פרשת ויקרא פותחת במילים הבאות: "[ו]יקרא אל-מִשֶׁה, וַיֹּדֶבֶר ה' אֵלָיו מֵאֵת־לְמַעַן מוֹעֵד לֵאמֹר. דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן-הַקֹּהֵלֶת, מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָנְכֶם" (ויקרא א', א'-ב'). האברבנאל מעלה שאלה על הפסוק הזה, "כי אחרי שהייתה הפרשה בקורבנות, למה לא ציווה לאומרה לאהרון ולבניו, כמו שנאמר תמיד 'צו את אהרון ואת בניו לאמר זאת תורת העולה', או 'דבר אל אהרון ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת'?" מהי שאלתו של האברבנאל? השאלה למעשה היא מי אחראי על הקורבנות. ספר ויקרא, שהוא ספר הקורבנות, תורת כהנים, נועד להעביר את הידע בכל הקשור להקרבת קורבנות למי שזה תחום אחריותו. הספר מלא בתיאורי קורבנות שונים, בדרך הקרבתם ובכל הקשור לתהליך של הקרבת קרבן. מדוע, אם כך, פונה התורה בפסוק השני של ספר תורת כהנים לבני ישראל? "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם". האם לא נכון יותר לפנות לכהנים שזהו תפקידם ותחום אחריותם?

האברבנאל ממשיך ומסביר שאי אפשר לתרץ את הפנייה הזאת לבני ישראל מכיוון שיש להם מצוות מסוימות בקרבן שהם יכולים לעשות, כמו סמיכה, לדוגמא. האברבנאל נותן תשובה לשאלתו ומסביר שהסיבה שספר ויקרא נפתח בפניה לבני ישראל הוא מכיוון שרצו לתת כבוד לבני ישראל על הטרחה הרבה שטרחו בבניית המשכן ולכן הפניה הראשונה היא אליהם. גם תשובה זו היא קצת קשה, כי אם זהו התירוץ אזי אפשר היה לפנות לבני ישראל וגם לכהנים, כפי שנעשה בפסוקים אחרים בתורה.

לפני שננסה להסביר את תשובתו של האברבנאל, נוסיף כאן טעם להבאת קורבנות שמופיע בספרו של הרמ"א, רבי משה איסרליש, 'תורת העולה', "וטעם כל הקורבנות... שיכוון המקריב להקריב את עצמו לפני ה'". במילים אחרות, ישנה דרישה מהאדם המקריב לראות את עצמו כאילו הוא עצמו עולה קרבן. לדעתי, הדרישה הזאת אינה פשוטה בכלל. ראשית, כיוון שהתורה וגם הקב"ה אינם דורשים קורבנות אדם, שנית, איזה מין קרבן איום ונורא הוא זה אשר דורש את האדם עצמו? לצערנו הרב, העם היהודי הינו עם למוד סבל שבמהלך ההיסטוריה נאלץ לא פעם להקריב גם קורבנות אדם.

בשבוע הבא נחגוג את חג הפורים, בו אנו חוגגים את ההצלה הגדולה מקורבנות אדם נוספים. בילקוט שמעוני על מגילת אסתר נכתב שכשראה מרדכי את הגזרה שביקש המן להשמיד את "עם מרדכי", הלך מרדכי לבקש תשובה בבית המדרש של תינוקות של בית רבן, וכך כתוב: "ומרדכי בא לפניו ופגע בשלשה תינוקות יוצאים מבית רבן, אמר להם מרדכי אמרו לי פסוקים, פתח הראשון ואמר אל תירא מפחד פתאום וגו'. פתח השני ואמר עוצו עצה ותופר וגו'. פתח השלישי ואמר ועד זקנה אני הוא וגו'. מיד צחק מרדכי. אמר המן למרדכי, מה אמרו לך תינוקות הללו וצחקת, אמר ליה בשורות טובות בשרוני". (ילקוט שמעוני על אסתר, ו')

מדוע הולך מרדכי דווקא אל התינוקות? מכיוון שהתינוקות מדברים מתוך אמונה תמימה, אמונה בכלל ישראל ואמונה בנצח ישראל. לא בכדי אומר המדרש: "אמר ר' אסי: למה מתחילין תינוקות של בית רבן ללמוד בספר 'ויקרא'? אלא מפני שכל הקורבנות כתובין בו. ומפני שהם טהורים עד עכשיו ואינם יודעים מהו טעם חטא ועוון, לפיכך אמר הקב"ה שיהיו מתחילין בתחילה בסדר טהורות. יבואו טהורין ויתעסקו במעשה טהורים" (מדרש תנחומא "צו", פ' י"ד). לימוד התורה בכלל, והקרבנות בפרט, הוא מעבר להבנה השכלית - הוא קשור לחיבור של כלל ישראל עם בורא עולם. לכן תינוקות שעדיין לא טעמו טעם חטא מבינים את החיבור הזה ברמה הכי פשוטה והכי אותנטית שאפשר.

המפטיר של השבת הוא קריאת 'זכור את אשר עשה לך עמלק'. מהו אותו דבר שעשה עמלק? "אשר קרך בדרך". רש"י נותן שלושה הסברים: "(א) לשון מקרה (ב) דבר אחר, לשון קרי וטומאה שהיה מטמאן במשכב זכור. (ג) דבר אחר, לשון קור וחום. צנן והפשירך מרתיחתך. שהיו כל האומות יראים להלחם בכך ובה זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטיה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה. בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה. אף ע"פ שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים" (רש"י דברים כה').

שלושת ההסברים מדברים על שלושה אופני ריחוק שניסה עמלק לעשות לעם ישראל, בין אם זה להגיד שהכל זה מקרה ואין יד ה' שפועלת בעולם, בין אם זה לשון טומאה שמרחיקה את האדם מהבורא, או לשון קור שמרחיקה את האדם מחום הקרבה לבורא.

ומכאן נחזור לענות על השאלה בה פתחנו, מדוע הקריאה של ספר ויקרא היא אל בני ישראל ולא לכהנים? לעניות דעתי, הקריאה כאן היא גם לכהנים וגם לבני ישראל יחדיו, וזאת כיוון שהדרך היחידה להתקרב אל הקב"ה באמת ובתמים היא דרך החיבור לכלל ישראל באופן והפשוט והברור ביותר, בלי הפרדה בין כהנים, לוויים או ישראל, אלא כולם ביחד. הקריאה של ספר ויקרא היא אל האדם באשר הוא אדם. הקריאה כאן היא אל כלל ישראל ואל נצח ישראל, בדיוק כפי שמבינים זאת בפשטות התינוקות שפוגש מרדכי, הקריאה היא גם אל האדם שיזכור תמיד מי מנסה למנוע ממנו את הקרבה לבורא עולם, והמשימה של כולנו, לדעתי, היא להזכיר את החיבור הזה של כלל ישראל, נצח ישראל והקב"ה.

לתגובות: gabzy22@gmail.com